

Datum: 2026-02-09

Diarienummer: Fi2025/ 01969

Vår referens:

mia.ahlgren@funktionsratt.se

Mottagare:

fi.remissvar@regeringskansliet.se

fi.ofa.dof.remisser@regeringskansliet.se

Funktionsrätt Sverige yttrande över Anpassningar till AI-förordningen SOU2025:101

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 54 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Sammanfattning

EU:s medlemsländer har beslutat om en AI-förordning som trädde i kraft den 1 augusti 2025. Utredningen lämnar förslag om en kompletterande nationell lag, förordning och myndigheters ansvar. Post- och telestyrelsen föreslås få ett övergripande ansvar för samordning för marknadskontroll av 11 myndigheter. Vidare föreslås bland annat bestämmelser om sanktioner, innovationsfrämjande sandlådor för att testa AI och sekretess. Utredningen lämnar dock inga förslag gällande krav på tillgänglighet eller klagomålshantering

Funktionsrätt Sverige konstaterar att civilsamhället i stort – även vi – saknas på remisslistan, trots att förordningen tydligt rör grundläggande rättigheter och särskilt skydd för personer som möter funktionshinder och marginalisering. Vi saknar förslag som rör tillgänglighetskrav samt **konsekvensbeskrivning när det gäller funktionsrätt**. Ökade kostnader för myndigheter med ansvar för skydd för grundläggande rättigheter som behöver övervaka bristande tillgänglighet och funktionsrätt saknas också i konsekvensbeskrivningen.

Funktionsrätt Sverige förslår bland annat att regeringen:

- **Säkerställer en rättssäker reglering med fokus på skydd mot diskriminering, inklusive möjlighet till skadestånd och stärkt tillsyn från Diskrimineringsombudsmannen och Justitieombudsmannen.**

- Blir ett föredöme i Europa och antar världens första standard för [Accessible and equitable AI systems](#) (som tagits fram i Kanada) för att bli vägledande för såväl offentliga som privata aktörer.
- Inrättar ett nationellt AI-råd med jämlik representation från civilsamhälle, akademi, myndigheter och näringsliv för att säkerställa rättssäker användning av AI.

Artificiell intelligens och funktionsrätt

Funktionsrättskonventionen (CRPD) är bindande för 192 stater, inklusive Sverige och EU. Det omfattar åtaganden om universell utformning, krav på tillgänglighet och skydd mot diskriminering vid användning av AI. Trots detta lyfter utredningen inte Funktionsrättskonventionen eller funktionsrättsliga perspektiv i förslagen, vilket skulle ha bidragit till mer hållbara och ändamålsenliga förslag. Det är den första kärnkonvention som förhåller sig till IKT – informations- och kommunikationsteknologi. [FN har uppmärksammat särskilda risker med AI kopplat till funktionshinder](#). Funktionsrätt Sverige lyfte redan 2019 möjligheter med universell utformning eller inkluderande design, men även risker och behov av lösningar med [AI som inte diskriminerar](#) tillsammans med den kanadensiska forskaren Jutta Treviranus. Under det svenska ordförandeskapet i EU 2023 anordnade vi en [AI-konferens](#). Vi fortsätter att inspireras av [Kanadas regerings finansiering av forskning och standardisering](#) om tillgänglighet och har en representant i den kommitté som arbetar med AI. I december 2025 publicerades världens [första standard om likvärdig och tillgänglig AI](#)

Respekt för rättigheter i AI-förordningen och EU-policy

EU har antagit flera direktiv som ställer krav på tillgänglighet, däribland webbtillgänglighetsdirektivet (för offentlig verksamhet) och tillgänglighetsdirektivet för varor och tjänster (European Accessibility Act, EAA) från 2019. Även om tillgänglighetsdirektivet nämns i betänkandet, saknas djupare förståelse för funktionsrätt – **rättigheter** för personer som möter funktionshinder. Vi rekommenderar den [verktygslåda för AI-förordningen](#) som European Disability tagit fram för att förstå funktionsrättsperspektiv.

Förutom koppling till Tillgänglighetsdirektivet, innehåller AI-förordningen flera hänvisningar till skydd för personer som möter funktionshinder och "sårbara" (vi föredrar begreppet marginaliserade grupper) i förordningen, till exempel när det gäller krav på regulatoriska sandlådor (art 60), nationell nivå (art. 79) och uppförandekoder (art 95). Incidenthantering och rätt till klagomål (art 85) samt förklaringar (art 86). Sedan EU har förtydligat riktlinjer har det blivit tydligt att artikel 5 (1) (b) om förbjuden AI kan vara tillämplig när det gäller kognitiva funktionshinder.

När det gäller kraven i artikel 27 på konsekvensbedömningar avseende grundläggande rättigheter (fundamental rights impact assessments) är det viktigt att komma ihåg att personer som möter funktionshinder har rättigheter och finns inom alla tänkbara "grupper" oavsett ålder, kön, födelseland men även när det gäller olika yrkesgrupper och andra eventuella "kategorier".

Sedan EU beslutade om AI-förordningen ser vi med oro på hur regleringen som skulle skydda grundläggande rättigheter snabbt är på väg att urholkas ytterligare genom hantering av en [digital samlingsförordning för AI](#) (digital omnibus). Vi hänvisar även till vårt [remissvar om direktiv om skadeståndsansvar](#), ett förslag som EU-kommissionen dragit tillbaka. Fragmentiseringen av beslutsfattande och den globala kapplöpningen som drivs av snabba ekonomiska vinster ökar allvarliga risker för att AI-system används innan de är säkra, vilket kan få katastrofala följder. Exempel kan hämtas från [Nederländerna](#), [Danmark](#). [Sverige som rör prioriteringar i världen](#) och problemen med rättssäkerhet kring myndigheters ansvar för algoritmer har lyfts av bland annat forskaren [Charlotta Kronblad](#). Människor som bryter från majoritetsnormer riskerar att utestängas i allt snabbare utsträckning.

Synpunkter på vissa förslag i betänkandet

Förslag om kompletterande lag och förordning (kapitel 5)

Funktionsrätt Sverige saknar ett rättighetsbaserat fokus i förslagen. Kompletterande svenska bestämmelser till AI-förordningen behöver säkerställa tillgänglighetskrav samt att allmänhet, medborgare och särskilt marginaliserade grupper har kunskap och lika förutsättningar att klaga och få förklaringar som i andra delar av EU.

AI-förordningen hänvisar till kraven i tillgänglighetsdirektivet och webbtillgänglighetsdirektivet (artikel 16). Vi har dåliga erfarenheter av den krångliga normhierarkiska lösning som använts i genomförandet av tillgänglighetsdirektivet i Sverige¹. Trots att tillgänglighetskraven utgör en del av direktivets bilagor, är det myndigheter som har ansvar för att omsätta kraven i direktivet till föreskrifter. Detta har bidragit till stora problem med luckor i nationell rätt och ett pågående överträdelseförfarande (som omfattar flera delar) och är även kopplat till ändringar i grundlag.

¹ Se exempelvis övriga synpunkter [Remissvar SOU2024:96](#)

AI-förordningen är givetvis direkt gällande till skillnad från direktiv. Men det är oerhört viktigt att hitta eventuella nationella föreskrifter som är kopplad till lagstiftningen. Nästan omöjligt om man inte känner till dem.

Förslag om att PTS får huvudsakligt ansvar som marknadskontrollmyndighet med flera andra myndigheter (kapitel 6)

Funktionsrätt Sverige avråder från uppdelat ansvar för förbjuden AI. IMY bör ha samlat ansvar för hela artikel 5 och även säkerställa kompetens om funktionsrätt och särskilda risker, särskilt inom kognitiv tillgänglighet.

IMY föreslås få huvudsakligt ansvar för hela artikel 5 i förordningen som omfattar förbjuden AI, med undantag för PTS och Finansinspektionen som bör ansvara för att kontrollera att operatörer inom myndighetens ansvarsområden. Funktionsrätt Sverige har erfarenhet av bristande samordning och uppdelat ansvar mellan myndigheter. Den organisatoriska splittringen försämrar rättssäkerheten för medborgare. Se även synpunkter som rör samordning och myndigheters olika roller i kapitel 9.

Förslag att Swedac och Läkemedelsverket utses till anmälade myndigheter och förslag om anmälda organ (kapitel 7)

Funktionsrätt Sverige ser, i likhet med utredningen, risker för rollkonflikter om IMY både är marknadskontrollmyndighet och anmält organ. Vi saknar också ett fokus på harmoniserade standarder. Även om vi har en expert i den svenska spegelkommittén ser vi en stor obalans i sammansättningen av experter i standardiseringsarbetet.

Kanadas regering har lyckats mycket bättre med kompetens, balanserad representation och inkluderande process när de finansierat världens första publicerade standard om Accessible and equitable AI systems. Eftersom Sverige redan har samarbete med Kanada om AI, anser vi att Sverige borde visa vägen och förhandla fram ett avtal så att vi kan anta Kanadas standard som vägledande på nationell nivå.

Förslag att ingen reglering behövs som rör myndigheter och befogenheter för myndigheter som ska övervaka och skydda grundläggande rättigheter (kapitel 8)

Funktionsrätt Sverige anser att det är avgörande att det finns resurser, kompetens och förutsättningar för uppdraget att ansvara för skydd av grundläggande rättigheter. Vi förordar att DO och JO får resurser och förutsättningar att säkerställa kompetens och kunskap från civilsamhället, särskilt organisationer som representerar rättighetsbärare som särskilt nämns som marginaliserade. Myndigheterna behöver även säkerställa

begriplig information till rättighetsbärare om skyddet som rör grundläggande rättigheter. Skyddet för rättigheter behandlas ytligt i utredningen trots att det är centralt i förordningen.

Förslag att PTS ska ansvara för samordning och stöd till marknadskontrollmyndigheter, samt vara den huvudsakliga kontakten för allmänheten gällande AI-förordningen mm (kapitel 9)

Funktionsrätt Sverige ser behov av samordning mellan myndigheter men det fungerar dessvärre ofta väldigt dåligt. Vi ser stora risker med att samma myndighet får ansvar för tillsyn, stöd, innovationsfrämjande och utbildning hos samma myndighet (se även utredning sid 779 ff). Vi ser även behov av en tydlig egen separerad ingång för klagomål och information för marginaliserade grupper.

Det kan uppstå konflikter och prioriteringsproblem t ex när det behövs tester utifrån grundläggande rättigheter eller insyn för allmänhet och personer som riskerar att utsättas för risker. När en myndighet har flera olika uppdrag ser vi ett behov av att särskilja olika roller. Det kan göras genom att etablera ett **organ eller nämnd** (jfr Granskningsnämnden som har en oberoende roll, skild från andra myndighetsuppdrag) som har en särskild roll allmänheten.

Utredningen lämnar även flera förslag om skärpt sekretess även i samband med incidentrapportering. Funktionsrätt Sverige anser att det krävs en mer noggrann avvägning mellan behovet sekretess och vikten av öppenhet och allmänhetens tillgång till information om incidenter och åtgärder som vidtas efter en incident är oerhört viktiga.

Förslag om sanktioner mm med ett maxbelopp för sanktionsavgifter för en myndighet och undantag för dömande verksamhet (kapitel 10)

Funktionsrätt Sverige anser att regeringen behöver förtydliga vikten av avskräckande åtgärder och att sanktioner mm som självklart ska gälla såväl privata som offentliga aktörer. Våra erfarenheter från tillsyn enligt andra EU-regelverk visar att alltför låga sanktionsavgifter och bristande transparens är ineffektiva och negativa för rättssäkerheten.

Myndigheter har yttrat att de förordar dialog och stöd framför sanktioner, eller meddelat så låga summor som 5000 kronor i straffavgift vilket inte får någon som helst effekt. Det är också svårt för allmänheten att hitta information om beslut, vilket även försvårar för företag som vill lära och undvika att upprepa andras misstag.

En tidigare Diskrimineringsombudsman använde sig ofta av det vi kallade för ajabaja-metoden. Dialog i enskildhet med en felande part som gick ut

på att inte göra om misstag som rörde diskriminering. Dess bättre har nuvarande DO en helt annan inställning och välkomnar anmälningar om diskriminering samt högre ersättning till enskilda som utsätts för diskriminering. Anmälningar ger viktig kunskap som behöver uppmuntras för att motverka diskriminering. När det gäller diskriminering i offentlig verksamhet verkar regeringen ha lagt förslagen om att utvidga diskrimineringslagen på is. Trots att frågan har utretts och kritik från FN:s funktionsrättskommitté lämnades redan 2014.

Förslag om nationell registrering av AI-system med hög risk inom området kritisk infrastruktur (kapitel 11)

Utredningen föreslår en bestämmelse i kompletteringslagen om vilka operatörer som har en skyldighet att anmäla sig och sitt AI-system till den myndighet som ansvarar för att AI-system med hög risk enligt AI-förordningen.

Funktionsrätt Sverige anser att Sverige borde gå längre, utöver de begränsade bestämmelserna i AI – förordningen om skyldigheter för vissa operatörer att anmäla sig till register för AI-system med hög risk. Sverige borde vara ett föredöme för öppenhet och göra det enkelt att söka i register som rör bredare användning av AI-system. Vi föreslår ett register för användning av AI i offentlig sektor som är öppet för allmänheten med inspiration från [Slovenien](#).

Förslag att PTS ska samordna regulatoriska sandlådor för AI och inrätta minst en sandlåda själva (kapitel 12)

Funktionsrätt Sverige anser att det behövs särskilda krav på kunskap i myndigheter om risker som kan uppstå för den stora mångfald bland personer som möter funktionshinder. Inte minst när det gäller testning under verkliga förhållanden behövs även rutiner tas fram tillsammans med funktionsrättsorganisationer till exempel för risker i samband med användning av AI system som kan uppstå när det rör personer som avviker från majoritetsnormen samt risker kopplade till integritet, hälsa, begriplighet och grundläggande rättigheter. Vi vill särskilt lyfta förordningens artikel 57.6 och 57.11 och koppling till andra unionsakter.

Förslag om svenskt deltagande i styrning och efterlevnadskontroll inom EU (kapitel 13)

Funktionsrätt Sverige instämmer i strävan att svenska personer ingår i det rådgivande forumet som ska inrättas på EU-nivå, där det är tydliga krav på balans mellan näringsliv och civilsamhälle. När utredningen tar upp exempel på kompetens i civilsamhället nämns endast AI Sweden, trots att lagstiftaren också avsett vikten av att involvera organisationer som

representerar grupper påverkade av AI-system samt organisationer som arbetar med marginaliserade delar av befolkningen och för mänskliga rättigheter.

Funktionsrätt Sverige anser att det förutom svensk representation inom EU:s rådgivande forum, också behövs motsvarande råd på nationell nivå, med jämlik fördelning – samma antal – representanter från civilsamhälle, akademi, näringsliv och myndigheter för att nationell tillämpning av AI-förordning och säkerställande av grundläggande rättigheter. I dagsläget saknas kompetensen från civilsamhälle och akademi i styrning.

Förslag om överklagande som gäller beslut av en förvaltningsmyndighet men inga förslag om klagomål (kapitel 14)

Funktionsrätt Sverige konstaterar att utredningen inte lämnar förslag om klagorätt trots artikel 85 i AI-förordningen. Vi menar att det behövs en bestämmelse i kompletteringslagen om rätt att erkännas som part i ett ärende som rör klagomål kring ett AI-system.

EU-kommissionen har ett öppet överträdelseärende mot Sverige som rör Tillgänglighetsdirektivet där en av luckorna i nationell rätt handlar om artikel 29. Sverige hänvisar till förvaltningslagen, men den som upplever brister i tillgänglighet, och/eller kränkning av mänskliga blir inte en part i ett ärende. Det saknas också rätt till insyn och möjlighet att kommentera hur myndigheten eller företaget bemöter tillsynsmyndighetens frågor.

Avslutande synpunkter

Funktionsrätt Sverige föreslår att Sverige tar en ledande roll för att **för en hållbar, säker, inkluderande, ansvarsfull och rättssäker** AI-politik där civilsamhällets organisationer som representerar marginaliserade grupper är aktivt involverade. Detta omfattar tydliga regelverk med förutsättning för skadestånd. Diskrimineringsombudsmannen behöver resurser och förutsättningar att undersöka och säkerställa skydd för individer.

Ett konkret första steg på vägen är att anta [världens första standard för Accessible and equitable AI systems](#) som vägledande även i Sverige.

Med vänliga hälsningar

Nicklas Mårtensson
Ordförande Funktionsrätt Sverige

